IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 41 — IS-SIBT, IL-15 TA' LULJU, 1944. — Nru. 41.

SWIEQ TAL-PRODOTTI

(*Editur*)

THADDITNA bosta drabi dwar is-swieq tal-prodotti. Min fehemna u min ma fehemniex!

Hi ħaġa biżżejjed magħrufa illi daż-żmien kollox imur bil-modi. Mhux biss il-ħwejjeġ li nilbsu, imma wkoll il-għamara tad-dar, il-karrozzi, il-bini u ħwejjeġ oħra. Kollox bil-gosti.

Bħalma jitbiddlu l-modi tal-ħwejjeġ li semmejna, hekk ukoll jitbiddlu l-gosti tax-xerrejja ta' l-affarijiet tal-biedja. Neguzjant tajjeb ifittex dejjem li jistudja l-gosti u l-kapriċċi tax-xerrej.

Jekk wieħed jiftaħ ħanut, u jara li l-klijenti tiegħu huma nies li jiggustaw kpiepel tal-feltru, tkun bluha jekk hu jarma ħanutu bil-kpiepel tat-tiben! Dak li trid tbigħ, jinħtieġ jogħob lill-klijenti tiegħek u mhux lilek!

Aħna nafu, bħallikieku, li xi pajjiżi jiggustaw patata ta' qatgħa bajda, oħrajn iridu ta' qatgħa safra. Ikun inutili li aħna nippruvaw nipperswadu pajjiż biex jieħu dak li ma jiggustax. Mhux hu għandu jogħġob lilna, iżda aħna nogħġbu lilu. Aħna rridu minnu!

Industrji kbar twaqqfu fuq oġġetti ġenwini. Meta tixtri oġġett u ssib li dik il-marka hi marka tajba, inti tibqa' dejjem tfittex dik il-marka. Jekk inti tmur f'ħanut u jidħak bik darba, inti ma tidħolx għandu iżjed!

Mela l-ewwel ħaġa meħtieġa għal suq tajjeb hi li tistudja xi jrid dak is-suq—imbagħad li sservih tajjeb u ġenwin.

Jekk inti taf li l-klijenti jridu qara' bagħli żgħir, m'għandekx timla l-mezza kif ġie ġie minn nofsha 'l isfel, imbagħad tħalli l-magħżul għall-wiċċ! Dan jissejjaħ qerq. Min jagħmel hekk jaħseb li jkun jidħak bix-xerrej, iżda fil-fatti jkun jidħak bih innifsu!

Is-sengħa tal-għażil tal-prodotti u l-mili għas-suq jinħtieġ tikber u tkun organizzata tajjeb; mhux biss għall-prodotti tas-safar, imma wkoll għall-prodotti tal-pajjiż! Din id-drawwa li wieħed jipprova **jqarraq bix-xerrej kienet il-kaġun** li aħna tlifna s-suq Ingliż u Ġermaniż għall-patata ta' Malta, kif ukoll is-swieq kollha tal-kemmun. Issa jinħtieġ li din id-drawwa ħażina tinqata' għall-ġid tagħna stess.

Hu tabilħaqq illi l-bidwi għandu jiġi mħallas **kif jixraq ta' xogħlu**; iżda min jiekol għandu wkoll jiekol talli jħallas!

Il-bidwi kultant iħallat ħaxix jew frott immankat ma' ieħor tajjeb, bil-ħsieb li jżid il-pis u b'hekk iżid il-prezz. Iżda bħalma jaf kulħadd, "frotta ħażina tħassar mezza sħiħa", u bjlli *l-ewwel ma tiekol l-għajn*, allura dik il-frotta immankata tbaxxi l-prezz tal-lott kollu!

Li tkun ġenwin u onest hu meħtieġ biex issib suq tajjeb u żżommu.

L-AĦĦAR TISLIMA LILL-BDIEWA MALTIN U GĦAWDXIN MILL-AĠENT DIRETTUR TAL-BIEDJA

WARA sitt snin u nofs servizz f'din il-Gżira, jiena sejjer dalwaqt nitlaq minn Malta biex nieħu impieg f'Kolonja oħra. Jiena ġejt f'Malta fil-bidu tas-sena 1938 bħala Konsultur fit-Torbija tal-Bhejjem u f'April tal-1942, meta kienu qegħdin isiru attakki koroh fuq il-Gżira jiena ħadt f'idejja l-amministrazzjoni tad-Dipartiment tal-Biedja. Meta wasalt Malta fl-1938, jiena stagħġibt bix-xogħol iebes tal-bidwi Malti li kien jipprova jaqla' x'jiekol minn raba' iżgħar u iżjed fqir minn dak ta' barra u iktarx mingħajr ilma. Jiena stagħġibt bid-djun li kellhom il-bdiewa, bin-nuqqas ta' skola u nuqqas ukoll ta' fiduċja li kellhom fil-Gvern; ħaġa li ġagħlitni nitħasseb mhux ftit. Id-Dipartiment tal-Biedja, dik il-ħabta, kien immexxi mill-Avukat Ġuże' Micallef, li qabel kien Ministru tal-Biedja u li kien bin il-bdiewa u għalhekk kien jifhem il-gwaj tal-Bdiewa. Dak iż-żmien il-Gvern kien moħħu fl-ekonomiji u ma satax isir wisq ġid għall-bidwi. Habat tajjeb li l-Ministru tal-Kolonji Ingliżi għogbu jagħtina somma flus mill-Fond għall-Isvilupp tal-Kolonji (*Colonial Development Fund*) li biha stajna nwaqqfu l-Qasam tal-Gvern fil-Għammieri li wara kellu jkun hekk meħtieġ għall-bżonnijiet tal-Gwerra. Sar xogħol qawwi biex tikber l-industrja tal-bhejjem. Daħħalna razez ġodda u tajbin ta' majjali, baqar, ngħaġ, tiġieġ u fniek u ttieħdu passi kontra l-mard tal-bhejjem. L-iktar suċċess sar fil-majjali. Ġiet ipprojbita l-importazzjoni tal-majjali ħajjin u l-bdiewa ġew obbligati b'liġi li jużaw majjali tar-razza Ingliżi biss (*Large White*). Sar ukoll it-tilqim kontra l-"Marda ta' l-Iskorfini".

Bħala riżultat ta' dana, Malta bdiet hi stess tipproduċi l-laħam tal-majjal kollu li kellha bżonn. Id-demel ta' madwar 30,000 majjal li kienu jitrabbew kull sena għamel ħafna ġid fir-raba' tagħna. Il-progress fl-industrja tal-bhejjem mexa bil-mod, imma kien sod, u b'rieħtu tnaqqsu d-djun ta' ħafna bdiewa. Fl-1941 u 1942, meta saru dawk l-attakki ħorox mill-Ġermaniżi u meta l-ikel minn barra kien jiġi bil-ftit u bit-tbatija, il-poplu beda jinduna illi *mingħajr il-bidwi Malta kienet tmut bil-ġuħ* u għalhekk il-poplu ma baqax bħal qabel li ma jagħti ebda kas tal-biedja. Eluf ta' nies kienu jmorru jiġġerrew fil-kampanja, joffru wkoll id-deheb tagħhom biex jixtru ħaxix u patata. Kontroll kien hemm ftit jew xejn. L-ikel kienu qegħdin igawduh dawk li kellhom il-flus u l-ħin biex jiġġerrew. Il-ħaddiema ħabtu l-agħar. F'dan il-mument, id-Dipartiment tal-Biedja daħal fin-nofs u beda sistema ta' kontroll iebes. Xi *ftit* bdiewa riedu jaqilgħu flus iżżejjed, u b'hekk igħaksu lil min irid jiekol, iżda għandna biex niftaħru illi l-kotra tal-bdiewa ħadu pjaċir b'dan il-kontroll, għaliex bis-saħħa tiegħu huma kisbu prezzijiet xierqa u l-prodotti tqassmu b'mod li kulħadd ħa s-sehem li kien jistħoqqlu.

Ma jidhirlix li hemm għalfejn niskużaw ruħna mal-bdiewa talli fi żmienijiet koroh ta' għaks kbir ħadnielhom il-qmuħ u l-bhejjem meta hawn Malta ma kienx baqa' ikel ħlief għal ftit ġimgħat. Dan kien assolutament meħtieġ. Naħseb li l-bdiewa kollha, saħansitra dawk li f'dak iż-żmien kienu tfanstu u lmentaw ħafna, issa raw li dak li sar kellu jsir tabilfors. Minn dak iż-żmien l-affarijiet tjiebu. Il-prezzijiet tal-prodotti niżlu ħafna, imma l-biċċa l-kbira għadhom ifendu. Ma' tul l-aħħar sena u nofs, id-Dipartiment tħabat biex il-bdiewa ma jarġgħux jaqgħu għaż-żmien ta' qabel u jitneħħa l-kontroll. Dawn in-nies ma humiex nies li jfittxu l-interessi tal-bdiewa. Id-Dipartiment tal-Biedja, li ma għandu ebda interess pulitiku u ebda interess ieħor ħlief il-ġid tal-pajjiż, tħabat biex jirranġa s-swieq għall-bidwi u jikkontrolla kollox b'mod li l-pubbli-

(*Jissokta fil-faċċata 4*)

IL-MARDA TAL-LSIEN U TAD-DWIEFER FUQ IL-BHEJJEM

(*Andrè Cassar, B.Sc., B.V.Sc., M.R.C.V.S.*)

IL-MARDA tal-Lsien u tad-Dwiefer hija waħda mill-iktar, biex ma ngħidx l-aqwa waħda, li tittieħed malajr u li tinfetta u tagħmel ħsara kbira fil-baqar, ngħaġ, mogħoż u majjali. Din il-marda kultant tinfetta wkoll it-tfal żgħar jekk dawn jixorbu l-ħalib ta' bhejjem li jkunu morda b'din il-marda.

Din il-marda hija ikkaġunata minn dudu (mikrobu) tant żgħir li lanqas ma tista' tarah bl-iktar lentijiet fini, u, billi hemm tliet kwalitajiet ta' dan il-mikrobu, jista' jiġri illi wara li l-bhima tkun fieqet, tarġa' timrad għat-tieni darba, kif ukoll għat-tielet darba.

Il-mikrobu jinsab b'għadd kbir ġo l-infafet tal-ħalq u **tas-saqajn, u billi l-bhima tliegħeb ħafna ma' tul il-marda,** il-bżieq huwa l-iktar ħaġa perikuluża biex ixerred il-marda.

Il-ħsarat u t-telf ta' flus għall-bidwi li tħalli warajha din il-marda huma dejjem kbar, ukoll fi żmenijiet tal-paċi, **imma huma bil-bosta akbar f'dawn iż-żmenijiet meta ma nistgħux** inġibu minn pajjiżi oħra bhejjem biżżejjed sabiex jieħdu l-post ta' dawk li jonqsu. Ikun għajb kbir jekk wara tant sagrifiċċi li għamilna ma' tul l-assedju sabiex inrabbu u nżommu f'saħħithom il-bhejjem tagħna nitilfuhom issa wara li għaddejna l-burraxka l-kbira u wara li bdejna naraw xi xaqq ta' dawl. Sabiex nikkumbattu u nagħilbu minnufih din il-marda hemm bżonn li l-bidwi jkollu xi ħjiel tas-sinjali tagħha sabiex malli jinduna jew jissuspetta b'xi sinjali ta' din il-marda, ikun jista' mingħajr telf ta' żmien jirrapporta lit-Tabib tal-Biċċerija sabiex dan jieħu l-passi meħtieġa u ma jħallix li din il-**marda tinxtered qalb il-bhejjem l-oħra. Is-sinjali tal-marda tal-lsien u dwiefer fil-bhejjem huma dawn li sa nsemmu.**

Għal bidu ta' din il-marda l-bhima tkun immantra, ta' sikwit tismagħha tmeċlaq, u ħafna bżieq, qisu ħjut li jibqa' mwaħħal ma' xufftejha, jibda nieżel minn ġo ħalqa. Hi turik biċ-ċaqliq ta' lsienha li ħalqa juġagħha. Jekk taralha ħalqha, sewwa, issib ħafna bżieżaq bojod fuq l-ilsien, fix-xoffa ta' fuq, in-naħa ta' ġewwa, kif ukoll fil-ħanek ta' fuq. Meta dawn il-bżieżaq bojod jinfaqgħu flokhom jibqgħu **jidhru bħal dabriet ħomor. Il-bhima ma tirruftax l-ikel,** iżda malli tomogħdu tarġa' tobżqu flok ma tibilgħu. Għal bidu tal-marda, iżda, meta l-bhima jkollha ħafna deni, din taqta' l-aptit. Bosta darbi saqajn il-bhima jkunu mniġġsin ukoll u bejn dufrejha, fuq għarqubha, u bejn ix-xagħar u dufrejha jidhru xi infafet. Il-bhima zzappap, iżda billi l-baqar tagħna huma aktarx dejjem miżmuma marbuta, il-bidwi ma tantx jista' jittendi jekk il-bhima hix żoppa jew le, iżda jekk il-bidwi joqgħod attent, għandu jinduna li l-bhima, ukoll meta tkun marbuta, tibda xxejjer **saqajha, qisha qiegħda tipprova tfarfar xi ħaġa minn bejn** dufrejha. Fil-baqar tal-ħalib jidhru wkoll bżieżaq fuq il-bżieżel, iktarx fit-tarf tal-kanal tal-ħalib, li mħabba f'hekk il-ħalib ma jgħaddix sewwa.

Din il-marda aktarx li tixgħel f'daqqa qalb il-baqar, ngħaġ, mogħoż u majjali li jkunu jinsabu ġor-razzett. Iżda fil-majjali, mogħoż u ngħaġ ma tarax il-bżieq ħiereġ mill-ħalq, bħal meta tkun fil-baqar. L-ewwel sinjal li jagħtik x'taħseb f'din il-marda fost il-majjali, ngħaġ u mogħoż huwa li l-bhejjem f'daqqa waħda tarahom izappu.

L-infafet li jidhru fil-ħalq u fuq il-bżieżel ifiequ malajr, iżda dawk li jidhru fis-saqajn, billi jitħammġu, jiċċappsu b'mikrobi oħra u jdumu ma jfiequ. Għalhekk il-maqiel fejn iżżommu l-bhejjem għandu jinżamm nadif.

La tinsewx li l-bżieżaq fil-baqar l-iktar li jidhru **huwa fil-ħalq, fil-waqt li fil-majjali, mogħoż u ngħaġ għandek** tfittex il-bżieżaq f'saqajhom bejn dufrejhom u bejn ix-xagħar u d-dufrejn.

Għalkemm din il-marda ilha ma tidher ġo Malta iktar minn ħames snin, kienet, iżda, ta' sikwit tinfexx qalb il-bhejjem tagħna, b'mod speċjali meta konna nġibu xi bhej-**jem minn ġo xi pajjiż fejn ikun hemm din il-marda. Bosta bdiewa jafuhom u jagħarfuhom sewwa** s-sinjali ta' din il-marda, u jekk dawk li qatt ma rawha, joqogħdu attenti għas-sinjali li għedna, ma għandhomx isibu diffikultà kbira biex jittendu jekk dil-marda tinsabx qalb il-bhejjem tagħhom, u ma l-inqas suspett li jkollhom, għandhom, **mingħajr telf ta' żmien,** igħajtu lit-Tabib tal-Biċċerija biex jiġi jara jekk hemmx dil-marda fost il-bhejjem tagħhom. Billi jġibu lit-Tabib tal-Biċċerija, ma jitilfu xejn u ma jħallsu xejn. Jekk il-bidwi ma jagħmilx dan li qegħdin ngħidu, ikun **qiegħed jagħmel ħsara kbira lilu nnifsu, jagħmel tort lill-**bdiewa sħabu u delitt kbir kontra Malta, **għax il-marda** tixtered b'ħeffa ta' berqa u tagħmel ħsara kbira jekk wieħed ma jilqagħhiex u ma jrażżanhiex mill-bidu.

Il-bdiewa tagħna għandhom vizzju joqogħdu jitnikkru minn ġurnata għal oħra, u mbagħad isejħu lil xi ħabib **biex jiġi jaralhom il-bhejjem li jkunu morda, u fl-aħħar-nett, meta l-marda tkun laħqet daħlet 'il ġewwa** u meta **jkun tard wisq, imbagħad, tarahom iġibu t-Tabib.**

Ma tistgħux tagħmlu agħar milli tgħajtu lil ħbiebkom biex dawn jarawlkom il-bhejjem meta jkollkom xi suspett ta' mard, għax jekk il-marda tkun tassew fuq il-bhima jew bhejjem, dawn it-talin iġorru ma' saqajhom u fuq ħwejjiġhom il-mikrobu u meta jmorru qalb il-bhejjem tagħhom iġorrulhom il-marda u l-bhejjem tagħhom jimirdu wkoll. Jekk, minflok xi bidwi jew bniedem ieħor issejħu xi Tabib Veterinarju tal-Gvern, mill-ewwel, inkom ma tħallsu xejn, u tieħdu parir aħjar għax it-Tabib jista' jgħidilkom fis-sod jekk il-bhima jew bhejjem tagħkom humiex tassew mimsusin b'din il-marda. It-Tabib jgħidilkom ukoll x'għandkom tagħmlu biex il-marda ma tixteridx u x'mezzi għandkom tieħdu fuq hekk. Barra minn dan, biex ma tinġarrx il-marda mill-post tagħkom għal xi post ieħor fejn hemm il-bhejjem, it-Tabib jieħu ħsieb biex jiddisinfetta ruħu qabel ma jitlaq mill-post tagħkom. Mela **nerġgħu ntennu. La tkunux boloħ. Malli taraw xi sinjali li jġagħlukom tissuspettaw il-marda tal-Lsien fuq il-bhejjem la ssejħu lil ħadd ħlief lit-Tabib tal-Biċċerija.** Dan jiġikom mingħajr ebda ħlas ta' xejn.

In-numru ta' bhejjem li jmutu, l-iktar dawk li huma kbar fiż-żmien, huwa żgħir, iżda kultant imutu numru kbir ta' annimali żgħar u kbar fiż-żmien. Iżda wkoll jekk ma tantx imutu bhejjem b'din il-marda, it-telf li jkollu l-bidwi, u għalhekk ukoll il-pajjiż, huwa kbir bil-bosta għar-raġuni li sejjer infissrilkom. Meta l-baqar tal-ħalib jintrikbu b'din il-marda jnaqqsu ħafna mill-ħalib u, barra minn dan, idumu ma jerġgħu jibdew jaħilbu kif kienu qabel, fil-waqt li l-bhejjem li jinżammu għas-simna jogħolbu ħafna u jdumu żmien twil biex jerġgħu jismnu. Meta jiġri dan, il-bidwi jeħtieġlu jitma' u jaħli flusu fil-ġwież mingħajr ma jikseb la ħalib u lanqas laħam. Għalfejn iżżomm u trabbi l-bhejjem, tit-**ħabat, taħli saħħtek magħhom, taħli flusek fil-ġwież,** l-iktar f'dawn iż-żmenijiet meta l-ġwież huwa daqshekk skars u għali, jekk il-baqra, nagħġa jew mogħża ma jagħtukx ħalib u dawk il-bhejjem tas-simna, bħalma huma l-barrin u l-majjali ma javanzawx, ma jerfgħux laħam u jżidu fil-pis?

Aħna nistħajlu li hawnhekk ilkoll taqblu magħna fil-fehma, jiġifieri, li ma jaqbilx trabbi bhejjem jekk dawn ma jfendux, jiġifieri jekk ma jagħtukx ħalib biżżejjed jew ma jerfgħux laħam biżżejjed biex ipattu għall-ispejjeż ta' l-ikel li jieklu u jħallu wkoll xi ftit tal-qligħ. Tarġa' din il-marda ma tattakkax waħdiet ta' bhejjem 'l hawn u 'l hinn, iżda għadd kbir ta' baqar, ngħaġ, mogħoż u majjali f'daqqa waħda, u tixtered mal-gżira kollha bħal porvli meta ttih in-nar. Hemm il-periklu wkoll li l-mikrobu li jista' igħix għal xhur sħaħ ġo l-imqawel jerġa' jixgħel meta jsib il-kondizzjonijiet tajba u għalhekk il-marda tarġa' tfeġġ wara xi xhur jew sena u b'daqshekk il-bidwi qatt ma jieħu r-ruħ.

Issa nistħajlukom tistaqsuna: Kif daħlet din il-marda f'Malta meta kienet ilha ma tidher fostna iktar minn ħames snin? Din il-mistoqsija hija flokha ħafna, imma sewwa sew kif daħlet din il-marda ma nafux, iżda meta ngħidulkom kif tista' tidħol, għandkom taraw illi mhix

(*Jissokta fil-faċċata 3*).

IL-MARDA TAL-LSIEN U TAD-DWIEFER FUQ IL-BHEJJEM

(*Jissokta mill-faċċata 2*)

ħaġa diffiċli li tidħol din il-marda qalb il-bhejjem ukoll jekk ma jiġux minn barra bhejjem ta' l-ifrat.

Il-mikrobu tal-marda tal-lsien u tad-dwiefer jista' jgħix għal 72 ġurnata fil-laħam tal-friża li jiġi minn barra u għalkemm xi għadam jew fdal ta' dan il-laħam tal-friża jiġi mill-Awstralja, fejn din il-marda ma teżistix, jista' jagħti l-kas illi l-laħam qabel jasal hawn jinħatt f'xi port ieħor fejn ikun hemm il-marda u b'hekk jiċċappas. Għalkemm il-periklu li l-marda tista' tidħol b'dan il-mod huwa żgħir, ma jagħmlux ħażin dawk il-biċċiera li jixtru l-laħam tal-friża jekk igħallu l-filoxx li fih ikun imgeżwer il-laħam. Il-mikrobu malajr imut bil-misħun u b'daqshekk tkun qed jiskansa l-periklu.

Din il-marda tista' wkoll tidħol ġo pajjiżna mal-agħsafar li ta' kull staġun igħaddu minn post għal ieħor u jieqfu xi granet jew ġimgħat hawn Malta. Jekk l-agħsafar ikunu ġejjin minn port fejn il-bhejjem ikunu morda aktarx li jġorru ma' saqajhom xi mikrobi tal-marda u meta jieqfu hawn Malta jċappsu l-bhejjem tagħna. Għalhekk l-għasfur li jiġi minn barra jista' jxerred il-marda, aħna ma naħsbux li din id-darba l-għasfur kien il-kaġun li daħlet il-marda.

Mezz li bih tista' tidħol il-marda hija l-importazzjoni tal-merkanzija. Kif intom tafu, ħafna merkanzija tiġi ġo **kaxex li jkunu ippakkjati bit-tiben, ċana rqiqa u karti.** Jekk dan it-tiben, karti jew ċana jkunu ġejjin minn postijiet fejn hemm il-marda, jista' jagħti l-kas li jkunu mċappsin bil-mikrobu tal-marda u, meta t-tiben jintuża bħala firxa għall-bhejjem, jista' jagħti l-kas li bhejjem jittieħdu u jimirdu. Għaldaqshekk hemm bżonn li kull tiben li jiġi mal-merkanzija ma jintużax bħala firxa għall-bhejjem, iżda, jew jinħaraq, jew jitraġġa' lura, jew jarġa' jiġi użat għall-ippakkjar ta' merkanzija oħra. Flaħħarnett (u dan aħna naħsbu li kien il-mezz li daħħal din id-darba l-marda f'Malta) jista' jagħti l-kas li ż-żerriegħa tal-marda ngarret ma' xi ġwież, ħuxlief jew tiben li ngiebu minn xi pajjiżi fejn hemm din il-marda.

Hu x'inhu, issa li l-marda daħlet ġo Malta hemm bżonn li nikkumbattuha b'ħiltna kollha biex ma tixxerridx, u għaldaqshekk hemm bżonn li dawk kollha li għandhom il-bhejjem jimxu fuq dawn it-twissijiet.

Dawk li għandhom bhejjem li mhumiex imċappsin b'din il-marda għandhom joqogħdu attenti biex ma joħorġuhomx minn ġor-razzett u lanqas ma jdaħħlu bhejjem ġodda.

Dawk li għandhom gniedes u majjali tar-razza ma għandhomx jaċċettaw baqar jew majjali nisa għall-ksiba u lanqas ma għandhom il-bdiewa jieħdu l-baqar jew mfajjali biex jitgħammru. Billi ma tgħammrux il-bhejjem **tagħkom għal ftit ġimgħat mhu ser jiġri xejn, iżda jekk** jitteħdulkom bil-marda waqt li ġejjin jew sejrin bihom, tiġrilkom ħafna ħsara. Jekk jista' jkun la ddaħħlu lil ħadd fejn il-bhejjem tagħkom. In-nies jistgħu jkunu ġejjin minn fejn bhejjem morda u jmarrdulkom il-bhejjem tagħkom. Lanqas intom ma għandkom tmorru fejn bhejjem ta' ħaddieħor għax tistgħu ġġorru l-marda minn ġor-razzet fejn tmorru. Jekk għandkom xi suspett, hemm it-Tabib tal-Biċċerija. Għajtulu u dan jiġi mingħajr telf ta' żmien u mingħajr ħlas u lanqas ma jiddejjaq jekk jiġi għalxejn. Żommu l-klieb u l-qtates tagħkom ġewwa u tħalluhomx jiġġerrew barra. Meta jkunu jiġru ma tafux fejn imorru; dawn jistgħu jmorru ġo mqawel fejn hemm il-marda u meta jiġu lura jġorru l-mikrobi ma' saqajhom u fuq ġisimhom. La tixtrux fniek u tjur ġodda għax dawn jistgħu jkunu ġejjin minn postijiet infettati bil-marda.

Dawk in-negozjanti li jittraffikaw fil-bhejjem u li għandhom iktar minn razzett wieħed għandhom ipoġġu l-bhejjem il-ġodda għalihom f'razzett minnhom fejn ma jżommux bhejjem, u jħalluhom hemm għal għaxart ijiem qabel ma jpoġġuhom ma' l-oħrajn. Jekk ikollhom il-marda tal-lsien **u tad-dwiefer din titfaċċa ma' tul l-għaxart ijiem Jekk** il-bhejjem li tixtru jkunu lesti għal qatla, ħuduhom dritt mill-post fejn tixtruhom għall-biċċerija. M'hemmx għalfejn wieħed joqgħod iġorr il-bhejjem li jkun xtara firrazzett tiegħu, iħallathom mal-bhejjem tiegħu, biex imbagħad, wara xi jumejn jew tlitt ijiem, jarġa' jġorrhom għall-Biċċerija biex joqtolhom. Jekk tagħmlu kif qegħdin ngħidulkom aħna, jiġifieri l-bhejjem li tixtru, bhejjem li huma mwasslin għall-qatla, teħduhom mill-post minn fejn tkunu xtrajtuhom dritt għall-biċċerija, intom tiffrankaw ħafna ġiri u spejjeż u tkunu qegħdin tevitaw il-periklu li tniġġsu l-bhejjem tagħkom.

Fl-aħħarnett għandkom tqiegħdu fejn il-bieb tar-razzett jew fejn il-bieb fejn toqogħdu bid-dar, xi xkejjer imxarrbin bid-disinfettant, kif ukoll għandkom tpoġġu barmil bid-disinfettant biex kull meta tidħlu minn barra timsħu jew taħslu saqajkom u jdejkom ġod-disinfettant, u taħslu wkoll saqajn iż-żiemel, ħmar jew bagħal tagħkom, kif ukoll ir-roti tal-karettun jew tal-karrozzin. X'disinfettant għandkom tużaw ngħidulkom iżjed il-quddiem.

Meta l-marda tal-lsien u tad-dwiefer titfaċċa ġo xi post jinħtieġ li dak li jkun jimxi skond dawn ir-regolamenti li sa nsemmu hawn taħt:—

(1) Ebda bhima ma għandha tidħol jew toħroġ millpost fejn ikun hemm il-mard mingħajr il-permess tat-Tabib tal-Biċċerija.

(2) Ebda żiemel, ħmar jew bagħal ma għandu joħroġ minn post infettat qabel ma jiġi iddisinfettat skond ix-xewqa tat-tabib.

(3) Ebda bhima mejta ma' għandha toħroġ mill-post infettat mingħajr il-permess tat-tabib u mingħajr ma jkunu osservati l-kondizzjonijiet li t-tabib jagħmel.

(4) Ebda fniek jew tjur, sew ħajjin kemm mejtin ma jistgħu joħorġu mingħajr il-permess tat-tabib.

(5) Ebda ġwież, tiben, demel, karrettuni jew affarijiet oħra ma għandhom joħorġu mingħajr il-permess tat-tabib.

(6) L-ilma ħażin, l-awrina u l-ħasil tal-imqawel għandhom jiġu iddisinfettati qabel ma jmorru ġod-drenaġġ u qabel ma jiskulaw ġo xi għalqa.

(7) Hadd, ħlief it-tabib jew xi persuna oħra bil-per**mess tiegħu, ma għandu jidħol jew joħroġ minn** post fejn hemm il-marda.

(8) Kull min jidħol ġo xi razzett jew għalqa fejn hemm jew kien hemm milux il-marda tal-lsien u tad-dwiefer għandu, qabel joħroġ, jiddisinfetta jdejh, saqajh u ħwejġu. Biex ikun jista' jiddisinfetta ruħu sewwa hemm bżonn li dak li jkun jilbes żarbun u inċirata tal-lastku.

(9) Barmil mimli bid-disinfettant għandu jinżamm ma' ġenb kull bieb li minnu tista' tidħol jew toħroġ għolpost jew razzett.

(10) **Il-ħalib tal-bhejjem morda jew ta' dawk li huma suspetti li jistgħu jkunu morda m'għandux joħroġ minn ġol-post u ma għandux jinxtorob għax jista' jagħti l-mard lin-nies, l-iktar lit-tfal żgħar.** Dan il-ħalib għandu jingħata lill-bhejjem biss, wara li jkun ġie mgħolli. Dawk **l-affarijiet li ġo fihom jinħaleb dan il-ħalib għandhom** jiġu mismutin bil-misħun jagħli.

Disinfezzjoni

Is-soder huwa disinfettant irħis u tajjeb ħafna biex jeqred il-mikrobi tal-marda tal-Lsien u tad-Dwiefer u għal**hekk għandu jiġi użat biex tiddisinfettaw idejkom,** saqajkom, l-imqawel u btieħi fejn jinżammu l-bhejjem, il-għodda tar-raba', it-triqat jew mogħdijiet minn fejn ikunu għaddew l-annimali u affarijiet oħra infettati.

It-taħlita tad-disinfettant tas-soder għandha ssir **hekk:** Holl ratal soder ġo erba' galluni ilma u bixx fejn trid tiddisinfetta. L-ilma aħjar ikun sħun, għax joqtol il-mikrobi iktar malajr. Jekk ikollkom xi tiben, silla, ħuxlief infettati, bixxuhom b'soluzzjoni ħafifa ta' formalina (uqija u nofs formalina ma' gallun ilma); dawn ma jiġrilhom xejn u jibqgħu tajbin biex tagħalfuhom.

Kull min jixtieq jaf xi ħag'oħra jista' jkellem lit-Tabib tal-Biċċerija.

QTIL TA' MAJJALI. — Kull min għandu majjali **hu avżat illi ma jistgħux jinqatlu majjali fil-Biċċerija jekk ma jkunux miktubin qabel għand l-Uffiċjal inkarigat. Dan jagħti lil kull sid ta' majjali n-numru ta'** majjali li jista' **joqtol u l-ġurnata li fiha għandhom** jinqatlu.

L-AĦĦAR TISLIMA LILL-BDIEWA MILL-AĠENT DIRETTUR TAL-BIEDJA

(*Jissokta mill-faċċata* 1)

ku jiekol bi prezzijiet li jħabbtuha mal-prezzijiet tal-prodotti ta' barra. Biex isir dan, id-Dipartiment kellu jikkontrolla, wkoll il-pitkali, is-snasar u l-vendituri. Intgħażlu Kumitati tal-Bdiewa u saru l-kuntratti tal-ħaxix. Dan ix-xogħol tad-Dipartiment qanqal il-mibegħda tal-pitkali, snasar u oħrajn, u ġieb ħafna tmaqdir kontra d-Dipartiment u speċjalment kontrija.

Qabel ma nitlaq minn Malta, nixtieq li l-bdiewa jifhmu l-kwistjoni sewwa. Milli jidher il-biċċa l-kbira tal-bdiewa jixtiequ li jitkompla l-kontroll kif inhu l-lum u li d-Dipartiment jibqa' jixtri u jbigħ il-prodotti. Fiċ-ċirkustanzi tal-lum, dan il-kontroll ma jistax jitkompla għal żmien twil. Jekk il-bdiewa jridu, u jien naħseb li jridu, li ma jaqgħux fit-taħwid tas-swieq ta' qabel il-gwerra, huma għandhom trieq waħda li ssalvahom u din it-trieq hija *t-twaqqif tal-Ko-operattivi tal-Bdiewa* mill-iktar fis. Il-Gvern diġà qal fil-Kunsill li jixtieq li l-Ko-operattivi jinbdew. Iżda dan mhux biżżejjed. Bħalissa l-Gvern ikollu jagħti kas ta' dak li jgħidu l-membri tal-Kunsill li huma r-rappreżentanti tal-poplu. Jekk il-bdiewa tassew iridu l-Ko-operattivi, dan għandhom ifissruh biċ-ċar lill-membri tal-Kunsill u billi l-bdiewa l-lum huma organizzati u magħqudin, dan jistgħu dlonk jagħmlu. Il-bdiewa tad-dinja kollha jinsabu fl-istess kondizzjonijiet tal-bdiewa Maltin. Fil-bidu tal-gwerra, il-bdiewa tad-dinja ġagħluhom jipproduċu kemm jistgħu u ħajruhom bi prezzijiet tajba. Issa wara li l-produzzjoni waslet fl-aqwa tagħha dak kollu li twiegħed lill-bdiewa għal dawk li huma prezzijiet xierqa għall-bdiewa għandu l-ħila jitqiegħed fil-ġenb. Il-bdiewa ta' Malta għadhom jiġġieldu għad-drittijiet tagħhom bħall-bdiewa ta' l-Ingilterra u band'oħra. Il-bdiewa għandhom jieħdu interess qawwi fil-pulitika. Jidher ċar illi l-bdiewa jistgħu, jekk iridu, jagħmlu saħħa fuq il-partiti jew fuq xi membri tal-Kunsill sabiex jaqbżu għall-bdiewa. Il-bdiewa għandhom jingħaqdu wkoll sabiex it-talbiet tagħhom jinstemgħu kif għandhom jinstemgħu.

Jekk il-bdiewa jridu tassew il-Ko-operattivi, kif jien naħseb li jriduhom, huma għandhom ifissru x-xewqa tagħhom lill-Gvern b'mezz tal-Membri tal-Kunsill. Bix-xogħol li għamel id-Dipartiment tal-Biedja, il-Ko-operattivi jistgħu jinħadmu u mhumiex xi ħolma. Iżda kollox jiddependi mill-bdiewa. Jekk il-bdiewa jorqdu, ix-xogħol u t-tbatija ta' dawn l-aħħar snin ma jkunu servew xejn. Iżda jekk il-bdiewa jaħdmu għall-Ko-operattivi b'qalbhom kollha, il-Ko-operattivi jirnexxu, jaqbdu u jibqgħu jseħħu għal dejjem u jkunu ta' ġid għall-bdiewa tal-lum, kif ukoll għall-bdiewa ta' warajhom. Il-Gvern qiegħed ifassal liġi dwar il-Ko-operattivi u m'hemm l-ebda raġuni li għaliha din il-liġi m'għandhiex tgħaddi fi żmien qasir. Liġi oħra importanti, li l-bdiewa għandhom jaħsbu fiha hija l-"*Liġi dwar il-Qbiela u l-Benefikati tar-Raba'*." Hawn xi sidien tar-raba' li jaħsbu li din il-liġi li jrid jagħmel id-Dipartiment tal-Biedja m'hemmx bżonnha. Dan huwa veru għal dak is-sid li jieħu interess fil-bidwi u fil-biedja u, f'dan il-kas, dan is-sid m'għandux għalfejn jiddejjaq minn din il-liġi li tipprotieġi lill-bidwi. Il-"Board" li hemm il-lum fuq il-qbejjel serva sabiex is-sidien ma jgħollux il-qbejjel, mingħajr raġuni ma' tul il-gwerra. Il-"Board tat-Twettiq tal-Biedja" (*Agricultural Enforcement Board*) diġà tneħħa u jekk il-bdiewa ma joqogħdux attenti u ma jħabirkux għall-interessi tagħhom, il-"Board" tal-Qbejjel jista' jitneħħa wkoll. Il-Liġi dwar il-Qbiela u l-Benefikati li jrid jagħmel id-Dipartiment tipprovdi sabiex isir "Board tal-Qbejjel" li jista' jkompli jaħdem ukoll wara l-Gwerra. Il-Bdiewa għandhom jaħsbu bis-serjetà fuq din l-affari

Nitlob lill-bdiewa jġibu quddiem għajnejhom x'jiġri jekk il-"Board tal-Qbejjel" jispiċċa. Hawn min igħid illi illi liġijiet bħal dik li jrid jagħmel id-Dipartiment fuq il-qbejjel m'għandhomx isiru qabel ma jkollkom Gvern tagħkom (*Self Government*), jiġifieri Parlament u Ministri li jkollhom it-tmexxija tal-Gvern f'idejhom. Ir-risposta hija li m'għandniex noqogħdu nistennew jekk irridu l-kontroll tas-swieq u jekk il-bidwi jrid li jkollu moħħu mistrieħ li l-qbiela ma tistax togħla u li hu ma jistax jitkeċċa mir-raba' mingħajr ma jitħarsu d-drittijiet tiegħu.

Fl-aħħarnett, jiena nitlob lill-bdiewa li jaħdmu id f'id ma' dawk l-uffiċjali tad-Dipartiment tal-Biedja li għandhom fiduċja fihom u li jiskartaw lil dawk li jridu li l-affarijiet jarġgħu jiġu bħalma kienu qabel il-gwerra.

Għalkemm jiena sejjer minn Malta, il-bdiewa jistgħu jibqgħu żguri li jiena nissokta mmexxi l-interessi tagħhom b'kull mod li nista' u jiena nittama li għad narġa' inżur Malta il quddiem u nerġa' niltaqa' mal-ħbieb li jiena għamilt ma' tul dak iż-żmien ikreh meta s-salvazzjoni ta' Malta kienet tiddependi mix-xogħol tal-bdiewa flimkien mat-treġija tad-Dipartiment tal-Biedja.

Insellimilkom bil-qalb.

2 - 7 - 44.

HENRY HIRST.

GĦAJNUNA LIL XULXIN FUQ IL-FRUNTIERA TAL-BIEDJA

(*Jissokta minn "Il-Bidwi" Nru.* 39)

Provdiment lill-Amerika ta' 45 Partita ta' Oġġetti ta' l-Ikel

Bis-saħħa ta' l-għajnuna lil xulxin fuq il-fruntiera tal-biedja, l-Ingilterra setgħet tagħmel iżjed minn hekk. B'riħet hekk, hija setgħet titma' miljuni ta' żgħażagħ li kienu qegħdin servizz mal-forzi ta' l-Alleati l-Ingilterra. B'hekk ukoll, stajna niffrankaw ħafna wisa' fil-bastimenti għat-trasport ta' dan l-ikel kollu.

Aħna ma nistgħux nagħtu l-kwantitajiet eżatti ta' dawn il-prodotti ta' l-ikel għar-raġuni li l-lum qegħdin fi żmenijiet li ma nistgħux insemmu kollox. Iżda nistgħu ngħidu li l-Ingilterra qiegħda b'kollox tforni lill-Forzi Amerikani biss 45 partita ta' prodotti ta' l-ikel, fosthom eluf ta' tunnillati laħam u eluf ta' tunnillati zokkor u, saħansitra f'din il-partita, l-Ingilterra kellha ddur għas-sistema tar-razzjon meta ġiet biex tforni biz-zokkor lill-popolazzjoni tagħha, u r-razzjon taz-zokkor għal kull ras qatt ma kien iżjed minn 8 ewieq fil-ġimgħa.

Iżda hemm servizz ieħor ċkejken illi l-Ingilterra kellha l-ħila tagħmel għall-Forzi ta' l-Alleati—dak is-servizz fejn hija offriet l-istorijiet tagħha tas-silġ għall-ħażna ta' l-oġġetti ta' l-ikel li mhumiex fornuti mill-Ingilterra. Il-Ministeru Ingliż ta' l-Ikel ħa l-inkarigu tat-trasport kollu, maniġġ, ħażna u kunsinna mill-mument illi dawk l-oġġetti jinħattu fuq il-mol tax-xtut sal-kunsinna tagħhom fid-depost.

Il-għaliex l-Ingilterra jidhrilha illi l-pulitka tal-Għajnuna lil Xulxin hija l-uniku mezz għaqli u tajjeb biex titmexxa l-gwerra.

IL-MUZAZZ FIL-FNIEK. — Id-Dipartiment tal-Biedja qiegħed jagħmel xi sperimenti b'l-ħsieb li jsib il-kura tal-Marda tal-Muzazz, marda li disgrazzjatament qiegħda taħkem wisq fost il-fniek f'dawn il-Gżejjer.

Fl-isperimenti li s'issa saru d-Dipartiment tal-Biedja mexa ħafna 'l quddiem u ngħarrfu lil dawk kollha li jrabbu fniek illi l-Uffiċċju tal-Biedja jista' jfornihom, bla ma jħallsu, duwa għall-kura ta' din il-marda minn 4 sa 5 ewwieq. Din id-duwa jistgħu jitolbuha lill-Uffiċjal inkarigat mill-Fniek u Tjur fil-Qasam tal-Għammieri, il-Marsa, jekk dak li jkun jieħu miegħu flixkun ċkejken jew kunjett tal-ħġieġ.

Meta titneħħa l-projbizzjoni ta' dħul ta' annimali fil-Qasam tal-Għammieri li issa hemm imħabba l-marda tal-Lsien u Dwiefer fil-bhejjem, nittamaw li l-Qasam tal-Għammieri jkun jista' jaċċetta fniek morda bil-Muzazz sabiex dawn jiġu ikkurati bla ħlas fil-Qasam tal-Għammieri.

QUOTA TAL-QARA' AĦMAR. — Id-Dipartiment tal-Biedja javża lill-bdiewa illi minn nhar it-Tnejn, il-10 ta' dax-xahar, id-dħul tal-qara' aħmar fil-pitkaliji huwa bil-*quota*. Għalhekk kull bidwi jfittex il-Kumitat tar-raħal tiegħu biex jieħu l-*quota* tiegħu. Dan isir fl-interess tal-bdiewa stess.